

A SZABADSÁGVESZTÉS-BÜNTETÉS HELYE, SZEREPE A SZANKCIÓRENDSZERBEN A CSEMEGI-KÓDEXTŐL A HATÁLYOS BÜNTETŐ TÖRVÉNYKÖNYVIG

*The place and role of imprisonment in the system of penalties
from code Csemegi to legislation in force*

A szabadságvesztés büntetésének szabályozása, valamint annak büntetéstan rendszerben betöltött szerepe az elmúlt több mint két évszázadban jelentős változásokon ment keresztül. Jelen tanulmány célja nem csak ezen történeti fejlődés bemutatása, hanem annak vizsgálata, hogy az arányosság elve mennyire tükröződött a korábbi szankciórendszerekben, illetve milyen kihatással volt erre a halálbüntetés megsemmisítése. Ennek keretében a szerző a büntetés céljára, illetve legitimitására vonatkozó elveket vetíti az egyes szankciórendszerekre. Végül választ keres arra, hogy a megtorlás mennyiben jellemzi jelenlegi szankciórendszerünket, és a megbocsátás megfeleltethető-e egyes anyagi vagy eljárásjogi jogintézményeknek.

Kulcsszavak: szabadságvesztés, TÉSZ, halálbüntetés, arányosság, szankciórendszer

The regulation of imprisonment and its role in the sanctioning system has gone through significant changes over the past two centuries. The purpose of this study is not only to scratch out the historical development of imprisonment, but also to look at how proportionality was reflected in the punishment regimes, especially after the abolishment of the death penalty. In the course of this, the author looks at the different punishment regimes through the barrier series of punishment. Lastly, an answer is sought to the question that how far our sanctioning system is characterised by retaliation and whether forgiveness can be equated with any institution of substantial or procedural criminal law.

Keywords: imprisonment, life imprisonment without parole, death penalty, proportionality, system of penalties

Bevezetés

A kolostor börtönökkel szemben már a XV. század nagy reformátor alakja, Luther Márton is fellépett, többek között ez is közrehatott a városi börtönök kialakulásában, amelyek általában a városfal, erődítmény tornyában kerültek elhelyezésre. Ezzel párhuzamosan az első dologházak is létrejöttek Németországban. Johann Friedrich Böttger is toronyfogságba került, hiszen a szász királynak, Erős Augustusnak azzal dicsekedett, hogy aranyat tud készíteni. Ha aranyat nem is, de 1707-ben feltalálta Európában először a porcelánt, ami a meißeni porcelánhoz vezetett.

1813. május 16-án I. Maximilián József, az első bajor király jóváhagyta a jénai titkos tanácsos, Professor Anselm Feuerbach lovag által kidolgozott büntetőtörvénykönyvet, amely ugyanezen év októberében hatályba is lépett. Az első modern büntetőjogi kódexet világos és pontos megfogalmazásai és logikus szerkesztése miatt sokan a német büntetőjog-tudomány egyik csúcspontjának tekintik a mai napig.¹

Ezen 1813-as bajor kódex és az azt néhány évvel megelőző, 1810-es francia Code Pénal képezte alapját az 1971-ben hatályba lépett német Reichsstrafgesetzbuch-nak, amelyből a későbbi Csemegi-kódex is építkezett. A bajor Btk. jelentős hatása megfigyelhető ugyanakkor az 1843-as Deák-féle törvényjavaslat szabályozásában is. A büntetés-végrehajtás kodifikálásnak sürgető szükségességét felismerve, az 1839/40. évi Országgyűlés választmány felállításáról rendelkezett „*a büntetőtörvénykönyvvel elváhatatlan kapcsolatban lévő büntető s javító rendszer*”² kimunkálása végett. Deák büntetőjogi és kodifikációs koncepciója – ahogy Mezey Professor megjegyzi – döntő befolyással volt a börtönügyi javaslatra is, hiszen „*előbb kell ...megállapítani a börtönrendszert, mint a büntetést.*”³ Az 1843-as javaslatból politikai okokból azonban nem lett törvény, az ország egészen a kiegyezést követő időszakban elfogadott, Csemegi Károly nevével fémjelzett büntetőtörvény hatálybalépéséig saját kódex nélkül maradt.

Történeti áttekintés

A Csemegi-kódex

A Csemegi-kódex büntetési rendszerének középpontjában a szabadságvesztés-büntetés változatos nemei – a fegyház, az államfogház, a börtön és a fogház – állottak. Ismerte az életfogytig tartó szabadságvesztést, valamint szűk körben a halálbüntetés intézményét is, ugyanakkor ez utóbbi szankció csak az előre megfontolt szándékkal elkövetett emberölés (gyilkosság) befejezett alakzata és a király szándékos megölése esetén volt alkalmazható.⁴

A Különös Részben az egyes tényállások büntetést érdemlőségére vonatkozó törvényhozói értékelés elsősorban a szabadságvesztés nemének és tartamának meghatározásában fejeződött ki, vagyis a bűncselekmények súlya, azaz a jogtárgyak egymáshoz

1 Gellér B., Ambrus I. (2017) p. 47.

2 1840. évi V. törvénycikk preambuluma

3 Mezey B. (1998)

4 Gellér B., Ambrus I. (2017) p. 52.

viszonyított értéke a szabadságvesztés büntetés tételkeretében jelent meg. Ez a – mai napig ható – proporcionalitás Szent István törvényiben is megtalálható volt, de csak Cesare Beccariával nyer büntetőigazságszolgáltatási alapelvi rangot. Ezen kérdéskör kifejtésére a későbbiekben térek ki.

A szabadságvesztés végrehajtására vonatkozó szabályok a progresszív rendszer elveit követték, ugyanakkor a törvény a kiszabott szabadságvesztések végrehajtásának felfüggesztését még nem ismerte, arról először a büntetőtörvények és a bűnvádi perrendtartás kiegészítéséről és módosításáról szóló 1908. évi XXXVI. törvénycikk [a továbbiakban I. Büntetőnovella (I. Bn.)] rendelkezett.

1913-ban a dologházat, 1928-ban a többszörösen büntetett előéletű személyekkel szemben pedig szigorított dologházat vezettek be, amelyek bár terminológiájukban nem, tartalmukban valódi szabadságvesztést jelentettek, noha tartamukban relatíve határozatlanok voltak.

Már itt esetleg említést érdemel az Emberi Jogok Európai Bíróság (a továbbiakban: EJEB) M. kontra Németország ügyben hozott ítélete. A schwalmstadii börtönben fogvatartott többszörös visszaeső kérelmező panaszában arra hivatkozott, hogy a német bíróságok megsértették az Emberi Jogok Európai Egyezményének (a továbbiakban: EJEE) 5. Cikk 1. szakaszában foglalt jogait azzal, hogy a biztonsági őrizetét az akkoriban hatályos törvények szerinti tízéves időtartamon túlra meghosszabbították, sérelmezte továbbá az Egyezmény 7. Cikkének 1. szakaszában foglalt visszamenőleges hatályú büntetések tilalmába ütköző jogszabály-módosításokat. A panaszost legalább hét alkalommal ítélték el testi sértés és vagyon elleni erőszakos bűncselekmények elkövetéséért, büntetését azonban patológikus mentális rendellenességére figyelemmel pszichiátriai intézetben rendelték végrehajtani. 1986-ban a marburgi Regionális Bíróság emberölési kísérlet és rablás vádjával öt év szabadságvesztést szabott ki a kérelmezővel szemben. Az eljárás során készült szakértői vélemény alapján azonban mentális állapotát nem lehetett már patológikusnak minősíteni, ezért további orvosi kezelése nem volt indokolt. Mivel azonban várható volt, hogy további erőszakos bűncselekményeket fog elkövetni, az eljáró bíróság elrendelte biztonsági őrizetbe vételét is. Az ítélet meghozatalának időpontjában hatályos törvényi rendelkezés értelmében a kérelmező – akivel szemben első ízben szabtak ki ilyen intézkedést 1986-ban – elzárása legfeljebb tíz év időtartamra történhetett, amely után 2001-ben szabadlábra kellett volna bocsátani. Az 1988. évi Btk. módosítás azonban eltörölte a biztonsági őrizet felső határát, így a biztonsági őrizetet tíz év eltelte után is fenntarthatta a büntetés-végrehajtási bíróság. Az EJEB álláspontja szerint a kérelmezővel szemben alkalmazott intézkedés kezdetben az Egyezmény 5. Cikk 1. szakaszának (a) pontja alapján jogszerű volt, azonban a biztonsági őrizet tíz éven túli fenntartásával kapcsolatban a Bíróság megállapította az Egyezmény megsértését. Az ítélet indokolása értelmében ugyanis a kérelmező nem láthatta előre megfelelő időpontban tétének következményeit, vagyis, hogy korlátlan időre megfoszthatják szabadságától. A 7. Cikk 1. szakaszának második mondata kapcsán („nem lehet a bűncselekmény elkövetése idején alkalmazható büntetésnél súlyosabb büntetést kiszabni”⁵), a Bíróság megállapította, hogy a kérelmezővel szembeni biztonsági intézkedés visszamenő hatállyal lett meghosszabbítva egy olyan

5 EJEE 7. cikk 1. szakasza

törvény alapján, amely a kérelmező bűnelkövetése után hét évvel lépett hatályba, így Németországot elmarasztalták.⁶

A Btá.⁷

A kommunista diktatúra számára elviselhetetlen volt a Csemegi-kódex hatályban tartása, helyette egy új szocialista törvénykönyv megalkotását szorgalmazták.⁸ A korábbi kódex Általános Részét újraszabályozó 1950. évi II. törvény (a továbbiakban: Btá.) büntetési rendszerében a központi helyet továbbra is a szabadságvesztés foglalta el, amelyet a törvény börtönnek nevezett. Egységesen ez váltotta fel a korábbi sokféle szabadságvesztési nemet. Mindez összefüggött azzal is, hogy a bűncselekmények addigi trichotóm (büntett – vétség – kihágás) rendszerét a Btá. dichotómmá változtatta (majd 1955-1971 között a bűncselekmény kitétel ekvivalens lett a büntetssel a kihágások megszűnését követően, és a vétségek újraéledését megelőzően). Az arányosság ellen ható változások nyilván az egyéniesítést is nehezítették, ami megint csak azt jelentette, hogy a büntetést nem felelősségi, hanem rendészeti kérdésként kezelték. Györgyi Kálmán szerint számosan bírálták a kellő differenciálás hiányát. Más kérdés, hogy a differenciálást ekkoriban nem az anyagi, hanem a végrehajtási szabályok keretei között kívánták megteremteni, ami azonban még másfél évtizedet váratott magára.⁹

A Btá. megtartotta az életfogytig tartó szabadságvesztést, a dologházat (és társait) mint határozatlan szankciót azonban megszüntette. A Btá.-t hatályba léptető 1950. évi 39. tvr. ismerte a feltételes szabadságra bocsátás intézményét: legalább 1 év kitöltését követően, a büntetés háromnegyed, kivételesen kétharmad részének kiállítását követően.

A 1961. évi Btk.

A különös részt is magában foglaló, a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről szóló 1961. évi V. törvény eredetileg – mivel azt határozatlan tartamú büntetésnek tekintette – megszüntette az életfogytig tartó szabadságvesztést, helyette a legfeljebb 15 évig terjedő, határozott idejű szabadságvesztést, valamint a humánusabbnak nehezen nevezhető halálbüntetést tartotta fent, aminek alapjogi jelentősége is van, hiszen az így nem kellően arányos büntetéssel védett jogtárgyak nem helyezhetőek el a jogtárgyak rangsorában. Erről is szó lesz még a későbbiekben, hiszen ez a mai napig levonható tanulságokat hordoz.

A törvény differenciálta ugyanakkor a szabadságvesztést, amelyet börtönben, vagy büntetés-végrehajtási munkahelyen rendelt végrehajtani. A részletszabályok kidolgozását az 1979-ig késő Bv. tvr.-re bízta. Ismerte továbbá a feltételes szabadságra bocsátás intézményét. Főszabály ekkor már – a maihoz hasonlóan – a büntetés kétharmad, visszaesők esetén a háromnegyed részének kitöltése volt.

Az 1960-as években amiatt zajlott a jogirodalomban vita, mert a halálbüntetés kiaszabását még meg nem alapozó, de 15 évi szabadságvesztésnél hosszabb szankciót

6 EJB M. kontra Németország ügy, 19358/04 sz. kérelem

7 A korábbi kódex Általános Részét újraszabályozó 1950. évi II. törvény

8 Gellér B. (2008) p. 39.

9 Györgyi K. (1984) p. 301-302.

érdemlő tettekre nem volt megfelelő büntetés a jogrendben. Egyesek az életfogytig tartó szabadságvesztés újbóli bevezetését, mások a határozott tartamú szabadságvesztés tizenötől húsz vagy huszonöt évre történő felemelését javasolták.

Ekkoriban merült fel a jogirodalomban – egyebek mellett Vigh József javaslata alapján – az ún. határozatlan tartamú szabadságvesztés gondolata.¹⁰ Eszerint – elsősorban többszörös visszaeső személyekkel szemben – 3-15 évig terjedő, de a végeredményben a végrehajtás során tanúsított magatartástól függő tartamú szabadságvesztést kellene fogantatosítani.

Az 1971. évi Büntetőnovella

Az 1961. évi Btk. számos hiányosságának orvoslására született meg az azt módosító 1971. évi 28. számú törvényerejű rendelet, amely ismét bevezette az életfogytig tartó szabadságvesztést azon bűncselekmények kapcsán, amelyeket a törvény az eddigiekben halálbüntetéssel fenyegetett, kivéve a korábban halállal is fenyegetett vagy on elleni deliktumokat, ezek esetében egységesen elvetette e szankciót is a jogalkotó. Az életfogytig tartó szabadságvesztésből 15 év elteltével volt helye feltételes szabadságra bocsátásnak.

A novella – részben a Csemegi-kódex terminológiáját felmelegítve – visszatért a fegyház, szigorított börtön, börtön és fogház kategóriákhoz.

A legradikálisabb változást a novella a feltételes szabadságra bocsátás szabályozásában hozta, kategorikusan kizárta ugyanis a visszaesőket e kedvezményből.

Az 1974. évi 9. tvr.

Az 1974. évi 9. számú törvényerejű rendelet a másik oldalon is engedményeket tett azzal, hogy bevezette a szigorított őrizetet, amely a határozott tartamú szabadságvesztést relatíve határozatlan tartamú intézkedésként követte. Ezáltal azonban egyértelműen sértette egyrészt a kétszeres értékelés tilalmát, másrészt a proporcionalitás, vagyis a tetterányosság elvét.

Az 1978. évi Btk.

A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény (a továbbiakban: korábbi Btk.) kivételes jelleggel szabályozta a halálbüntetés intézményét, annak 1989-es módosítása eltörölte az állam elleni bűncselekmények esetén e jogkövetkezmény alkalmazásának lehetőségét.¹¹ Az Alkotmánybíróság 23/1990 AB határozatában foglalt döntéséig a halálbüntetés azonban továbbra is a jogrendszer része maradt.

Ezen felül a korábbi Btk. legfeljebb a tizenöt, a halmazati vagy összbüntetés, illetve bünszervezetben történő elkövetés esetén a húsz évig terjedő, valamint az életfogytig tartó szabadságvesztés intézményét is ismerte, mely büntetéseket fegyház, börtön, illetve fogház fokozatban rendelt végrehajtani.¹² Kiemelendő ugyanakkor, hogy a

10 Gárdai Gy., Vigh J. (1969) p. 577-578.

11 Gellér B. (2008) p. 41.

12 A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény 39-41. §

törvény eredetileg nem tartalmazta a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés intézményét, az csak 1993 után került szabályozásra.

A 2012. évi Btk.

A 2012. évi Btk. kodifikálása alkalmat teremtett a büntetéskiszabás intézményeinek átgondolására, és az így a létrejövő büntetéskiszabási struktúra egy évek óta tartó fejlődés újabb jelentős állomása.¹³ Az új Btk. is – ahogy 2010-ben az 1978-as Btk. – újra elővette a középértéket. Következtesként levonható, hogy ez sok szempontból bevált. Abból a szempontból legalábbis mindenképpen, hogy a hosszabb tartamú szabadságvesztésnek fokozott elrettentő hatása dokumentálható, illetve valóban látható az ítéleteken a középértéknek az a másik jelentős következménye, miszerint a bíróságnak részletesen számot kell adnia az enyhítő és súlyosító körülményekről. Ez az ítéletekben lecsapódik, amely egyúttal javítja az ítéletek minőségét, legalábbis e tekintetben.

Szabadságvesztés büntetések megoszlása 2014-2016 között			
Tárgyév	Terheltek száma, akikkel szemben szabadságvesztés büntetést alkalmaztak	Ebből végrehajtandó szabadságvesztések száma	Ebből felfüggesztett szabadságvesztések száma
2014	29.211	10.174	19.011
2015	26.381	9.702	16.640
2016	25.354	9.496	15.824

*forrás: Legfőbb Ügyészség Statisztikai Adatok: http://ugyeszseg.hu/pdf/statisztika/buntetobirosag_ugyeszi_tev_I_2017.pdf

A tárgyalásról lemondás intézménye valójában alkalmazhatatlan volt, mivel sem a védelem, sem a vád számára nem nyújtott kellő biztosítékokat, így a hosszabb tartamú szabadságvesztés kockázata nem terelte a beismerés felé az elkövetőket, és ezáltal nem rövidítette le a büntetőeljárást. Ezt a problémát az új Be. azonban megoldotta azzal, hogy a nyomozati szakban lehetővé teszi az egyezséget, illetve az előkészítő ülésen az úgynevezett mértékes indítvány előterjesztését, melyről történő megállapodás a bírói szakban később is lehetséges.

A szankciórendszer arányosságának kérdései

A Werbőczy István nevéhez kötődő Tripartitum tartalmazta a minősített halálbüntetést, lopásért az akasztás, rablásért a kerékbetörés volt a megfelelő szankció. Az utolsó halálbüntetést templomi kegytárgyak ellopásáért 1836-ban hajtották végre, ugyanakkor a néhány évvel későbbi, 1843-as Deák-féle törvényjavaslat már egyáltalán nem

13 Gellér B. (2015) p. 69.

tartalmazta a halálbüntetés intézményét, amely következtében a szabadságvesztés vált a leg súlyosabb szankcióvá és ezzel az egész jogrendszer zárkövévé.

A szankciórendszer arányosságának kérdése igazán akkor merült fel, amikor a 23/1990. AB határozat megszüntette a halálbüntetés intézményét Magyarországon. Ekkor óriási problémával került szembe szankciórendszerünk. Persze vitatható, hogy arányosnak kell-e lennie egy büntetőjogi szankciórendszernek, azaz a később 30/1992. AB határozatból megismert szükségességi és arányossági követelmény emberi jogként megfogalmazható-e?

A válasz talán az, hogy jelenleg még nem, mivel sem az Európai Unió, sem az Emberi Jogok Európai Egyezménye, sem pedig annak joggyakorlata nem ró olyan kötelezettséget a tagállamokra, hogy arányos büntetési rendszert kellene kialakítaniuk. A szankciók arányossága a klasszikus büntetőjog legalapvetőbb karakterisztikájaként jelent meg. Amikor tehát a leg súlyosabb szankció, azaz a halálbüntetés kikerült a jogrendszerből, az arányosság megbomlott és a szabadságvesztésnek kellett volna átvennie az említett zárkó szerepet. Ez több szempontból is egy bonyolult feladat. Legelőször a büntetési célok teljes átgondolását kívánta volna meg, amire természetesen 1990-ben Magyarországon még nem volt lehetőség.

A Csemegi-kódexben nem jelenik meg a megtorlás, holott nyilván a klasszikus büntetőjogban a megtorlás az alapvető büntetési cél. Azonban akár az 1950. évi II. törvényt, akár az 1961. évi vagy 1978. évi Btk.-t vizsgáljuk, egyértelműen megállapítható, hogy a megtorlás már nem szerepel büntetési célként. Ennek ellenére a halálbüntetés esetében – annak nyilvánvaló speciál és generál preventív hatása mellett is – tagadhatatlan a rendkívül szignifikáns megtorló cél. Tudományosan megtorlás nélkül a halálbüntetés nem legitimálható, hiszen statisztikailag bizonyított a hosszú tartamú, adott esetben a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés hasonló elrettentő ereje és nyilván a halálbüntetéssel azonos speciál preventív célok is elérhetőek például a ténylegesen életfogytig tartó szabadságvesztéssel.

Következésképpen annak ellenére, hogy nem nevesítették a megtorlást a korábbi Btk.-k büntetési célként, nyilvánvalóan a halálbüntetés megléte ezt a büntetési célt kimondatlanul is a szankciórendszer részévé tette. Kérdés tehát, hogy amikor a halálbüntetés kikerül a szankciórendszerből, ezzel együtt a nem nevesített megtorló cél is megszűnik-e?

Ahhoz, hogy ezt a kérdést megválaszoljuk, vissza kell térni a szankciórendszer arányosságának problematikájához, azaz, hogy hogyan tudta kitölteni a szabadságvesztés intézménye a halálbüntetés megszűnése után maradt űrt. Az 1978. évi Btk. eredetileg meghatározott feltételek fennállása esetén az elkövetőt feltételesen szabadságra kellett bocsátani. Az 1993. évi XVII. törvény vezette be először a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés intézményét, előírva, hogy ha a terheltet másodszerre is életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélik, azt nem lehet végrehajtani, ugyanakkor az első kiszabott életfogytig tartó szabadságvesztésből nem lehet feltételes szabadságra bocsátani. Bár e szabályt beemelték a Btk.-ba, az inkább csak formális intézményként létezett. Az 1998. évi LXXXVII. törvény hozta meg a lényegi változást, mert az életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabása esetén lehetővé tette a feltételes szabadságra bocsátás kizárását, és ez által meghonosította az 1978. évi Btk.-ban a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés intézményét.¹⁴

14 Gellér B. (2017) p. 93-94.

1998-ig tartott, amíg a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés legalább részben újra helyreállította az arányosság érvényesülését, amely a gyakorlatban a többszörösen minősülő emberölések esetén a halálbüntetés megszűnésével komoly csorbát szenvedett. A tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés azzal, hogy végleg kivonja az egyént a társadalomból, nagyon sokban hasonlít a halálbüntetésre. Kérdésként merül fel, hogy megtorlás szempontjából is fennáll-e ez a hasonlóság, azaz mondható-e, hogy a generális és speciális prevenció tekintetében a hosszan tartó, húsz-huszonöt éves szabadságvesztés nem különbözik a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztéstől. Ha ezt kijelenthetjük, akkor az igazi különbség nem a praktikus büntetési célokban rejlik, hanem valójában a metajurisztikus alapokon nyugvó megtorlási célban.

A 2012-es Btk. szankciórendszerének kialakításakor két nagy elvi kérdés rajzolódott ki. A különbség már a 2009-es novellában visszatükröződött, amely két nyomvonalú szankciórendszert vázolt volna fel, azaz a súlyos bűncselekmények esetén a súlyosítást, elrettentést, enyhébb súlyú cselekmények vonatkozásában pedig az elterelés, intézkedés vagy alternatív büntetés alkalmazásának lehetőségét kívánta megteremteni egyfajta „Marburgi programként” (1882). A másik gondolat közvetlenül kapcsolódik a szűkebb értelemben vett büntetőeljárás céljához és az általam többször papírra vetett és elmondott, tagadhatatlanul ugyancsak részben metajurisztikus, egész konkrétan keresztény ideológiai alapon nyugvó megtorló és megbocsátó büntetőjog elvéhez. Ennek jelentősége abban ragadható meg, hogy felvállalja a büntetés megtorló jellegét, mely a legsúlyosabb bűncselekmények esetén a legsúlyosabb büntetéseket, mint például a tényleges életfogytiglant jellemzi, ugyanakkor lehetőséget teremt e büntetések megbánás – eljárásjogi értelemben vett beismerés – általi elkerülésére. Ez valójában a megbocsátó jellege egy ilyen szankciórendszernek, míg természetesen az enyhe bűncselekmények esetén e legitimáció a diverzifikálásban és a szinte teljes alternativitásban jelenik meg, amelyek egyébként jellemzik is az új Btk.-t. A beismerésen keresztüli megbánás, illetve az erre adott megbocsátás eljárásjogi szempontból a korábban a büntetőeljárások másfél százalékát, azaz teljesen elhanyagolható mértékét kitevő tárgyalásról lemondás helyett az egyezség és az alternatív mértékes indítvány formájában mutatkozik meg.

A legsúlyosabb bűncselekmények esetén továbbra is kérdés, hogy az arányosság követelményének megtartása mellett érvényesíthető-e a megtorló és megbocsátó büntetőjog a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés legalább elvi lehetősége nélkül.

Ezzel párhuzamosan jelentkezik az a probléma, hogy amennyiben valójában felajánlunk egy menekülési lehetőséget a többszörös emberölést elkövetők számára a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés elől, akkor az mennyiben hat a megtorlás elve ellen. Erre a válasz kétségtelen csak az lehet, hogy a megtorlás elvének érvényesítése egy ilyen alternatív szankciót nem tenne lehetővé. Köztudott, hogy a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztést az EJEB az Egyezmény 3. cikkébe ütközőnek nyilvánította több ítéletében is. (ld. Vinter és mások kontra Egyesült Királyság (2013), Magyar kontra Magyarország (2014), stb.) Az is közismert, hogy a büntetés-végrehajtási törvény milyen módosításon ment át ennek következtében.

A tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés Egyezménybe ütközésének van azonban egy másik olvasata is. Abban az esetben ugyanis, hogyha ezen intézmény csak azon terheltekre alkalmazható, akik nem ismerik be cselekményüket, míg azokkal szemben, akik beismerik és megbánják cselekményüket, ez nem kerül alkalmazásra, valóban embertelen büntetésnek tekinthető-e? Az EJEB érvelési rendszere azon alapul,

hogyan nem lehet elvenni az elítélttől a reményt, ezért biztosítani kell számára a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségének megvizsgálását legalább húsz-huszonöt év után.

Valójában arról van szó, hogy miért is kellene az államnak bízni abban, hogy az elítélt megreformálódott és nem fog újabb bűncselekményt elkövetni, ha az eredeti cselekményét sem ismerte el és nem bánta meg. Beismerés és megbánás hiányában, ami a reformáció alapja, elképzelhetetlen a megváltozás, ami pedig ki kell, hogy zárja a feltételes szabadságra bocsátást. Az EJEB elveinek is megfelelően egy olyan TÉSZ rendszer, amely a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztést az említett esetek körére szűkíti, azaz a feltételes szabadságvesztés lehetőségét kizárja a megbánás hiányában. Egy ilyen megoldás egyébként jogszabály-módosítást sem feltételez, hiszen, ha az a gyakorlat alakul ki, hogy a bíróságok csak abban az esetben szabnak ki tényleges életfogytig tartó szabadságvesztést, ahol egyezség vagy mértékes indítvány beismerés hiányában nem jön létre, akkor az megfelel az Egyezménynek, és annak gyakorlatának is.

A TÉSZ végrehajtása alatt történő megbánás a jelenlegi szabályrendszer keretei között értékelhető.

Felhasznált irodalom

- Gellér Balázs (2008): Általános tanok, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest
- Gellér Balázs (2015): Büntetés kiszabás Magyarországon negyedik Büntető Törvénykönyvében, Jogtudományi Közlöny, LXX: évfolyam 2. szám
- Gellér Balázs (2017): A tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés – büntetőjog-elméleti megfontolások tükrében. In: Hollán Miklós – Barabás A. Tünde (szerk.): A negyedik magyar büntetőkönyv – régi és új vitakérdései, MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, p. 87-108.
- Gellér Balázs – Ambrus István (2017): A magyar büntetőjog általános tanai I., ELTE Eötvös Kiadó, Budapest
- Gárdai Gyula – Vígh József (1969): Észrevételek büntetési rendszerünk problémáihoz, Magyar jog, 10. szám
- Györgyi Kálmán (1984): Büntetések és intézkedések, Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó
- Mezey Barna (1998): Deák Ferenc és a büntető eljárásjog reformja 1848-ban. In: Molnár A. (szerk.): A Batthyány-kormány igazságügyi minisztere, Zala Megyei Levéltár: Zalaegerszeg, p.159-184.
- Vígh József (1964): A fiatalkori bűnözés és a társadalom. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest

